

A verdade sobre o nivel da educación e dos estudantes

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932

Páx. 64-65

Miguel Vázquez Freire

Nova Escola Galega

arno@mundo-r.com

Os resultados da avaliación dos sistemas educativos promovido pola OCDE e outras instancias internacionais (o chamado PISA é o máis coñecido) veñen sendo utilizados polas forzas de dereita en España para, por unha parte, negar que en xeral exista unha relación directa entre incremento de recursos e mellora de resultados dos sistemas, xustificando dese xeito as súas medidas de recortes económicos; e, por outra, criticar as leis reformistas dos gobernos do PSOE aducindo os, segundo eles, malos resultados obtidos. Fronte a este discurso, a resposta desde a esquerda na miña opinión ten adocido en demasiadas ocasións de falta de precisión e dalgunha inconsistencia. No que seguramente terá influído algo o aliñamento de amplos sectores do profesorado, especialmente do antigo bacharelato, contra unhas leis (en especial a LOXSE) que os obrigaba a abandonar as confortables inercias dunha forma de ensinar segundo a cal o fracaso recae sempre en exclusiva da parte do alumnado.

Son estas cuestións que o lectorado desta revista previsiblemente ben coñece e nas que xa logo non se insistirá. Neste artigo, partindo especialmente dun texto recente (Politikon: *El muro invisible. Las dificultades de ser joven en España*, Debate 2017; cap. 6), tratarei de chamar a atención sobre dous interrogantes que cómpre resolver para construír unha resposta de esquerdas a aquel discurso das dereitas. O primeiro: que miden as avaliacións dos organismos internacionais? O segundo: cales son os resultados e que indican?

Neste sentido, cómpre sinalar que o informe PISA non ten por obxectivo a avaliación dos estudantes senón do sistema educativo. Por outra banda, a idoneidade das probas para

proporcionar unha avaliación rigorosa ten sido reiteradamente criticada, ata o punto de que hai quen lle nega calquera validez (Julio Carabaña Morales: *La inutilidad del informe Pisa*. Catarata, 2015, Madrid). Desde outra perspectiva, tense sinalado a relación directa entre a metodoloxía seguida por estes e outros informes e a concepción ideolóxica do capital humano (sobre ese nesgo ideolóxico ver, por exemplo: <https://www.alainet.org/es/articulo/186707>), denunciando a confluencia entre o que se mide e avalía e o modelo educativo que se pretende universalizar, un modelo concibido ao servizo das necesidades do desenvolvemento económico capitalista na era da globalización e conformado segundo unha lóxica empresarial.

Sen entrarmos agora na exactitude, ou non, destas críticas, o evidente é que os resultados PISA non proporcionan ningún tipo de apoio para quen non se cansan de reiterar que desde a LOXSE (algúns din que mesmo desde a Lei Xeral de Villar Palasí do 1970!) a educación en España é un desastre, responsable da constante caída de nivel do alumnado e da mocidade en xeral. Como salientan os autores que forman o colectivo Politikon, os informes PISA non poden proporcionar ese apoio non só porque, como se precisou máis arriba, non están dirixidos a medir as competencias académicas do alumnado, senón ademais porque só se comezaron a aplicar e difundir a partir do ano 2000 e xa que logo non permiten efectuar análises comparativas respecto de situacións precedentes.

Porén, hai outros informes, como os PIAAC, tamén promovidos pola OCDE desde 2013, que si presentan estudos comparativos de persoas de varias xeracións. Pois ben, os resultados destes estudos indican que as competencias tenden a de-

caer coa idade e que a distancia entre as dos mozos e as das xeracións maiores (sempre a favor dos primeiros) depende do período histórico en que no país avaliado se produciu a xeneralización do ensino universal. Así, a menor distancia dáse en países como os Estados Unidos ou Francia. Pero, dado que España é un dos países europeos onde esa xeneralización máis tardou en chegar, é tamén un dos que presenta unha distancia maior (o cuarto en vantaxe dos mozos en comprensión lectora con respecto aos maiores). A conclusión do grupo Politikon é diáfana: contra o mito dunha mocidade cada vez máis inculta e peor formada, o certo é que "(a) xeración que hoxe ten entre 25 e 34 anos ten un nivel superior de competencias ao das xeracións anteriores".

Os problemas do noso sistema educativo, que os ten e graves, non hai xa logo que procuralos nunha degradación con respecto a un sistema precedente, senón en factores que teñen que ver cunha renovación insuficiente. Hai dous que ninguén discute: a alta taxa de abandono escolar (a maior de toda a UE) e o alto número de repetidores. Dous problemas que nin poden explicarse coherentemente nin se poden solucionar coa perspectiva do discurso de dereitas. Porque como se compatibiliza a crítica da caída do nivel de esixencia e da progresión automática con eses dous índices que confirman o incremento do fracaso escolar? O diagnóstico errado conduce a fórmulas baldeiras, do tipo da recuperación da "cultura do esforzo".

O grupo Politikon si ofrece solucións, sintetizadas en catro medidas. A primeira, "acabar cos muros" e facilitar itinerarios flexibles. Neste punto, si hai unha crítica á LOXSE, por ter establecido rixidos "muros" de acceso desde o ensino obrigatorio ao postobrigatorio, e entre os

distintos niveis deste (da FP de grao medio ao grao superior, da FP ao bacharelato), desincentivando así a motivación do alumnado para corrixir os fracasos. A segunda consiste en eliminar as repeticións, mediante medidas de atención temperá dos problemas do alumnado e de atención individualizada. A terceira, intensificar as clases de reforzo e "intervencións socioemocionais" orientadas a corrixir os déficits en habilidades socioemocionais que teñen moito que ver co fracaso escolar (inclúen exemplos aplicados en Chicago e Portugal que obtiveron éxitos probados; en España, o Programa de Acompañamento Escolar, implantado de forma experimental en Aragón no ano 2005, malia os seus bos resultados, no canto de ser xeneralizado foi eliminado). A cuarta e última, aumentar e estabilizar o gasto en educación.

Como se pode observar, pouco que ver coas teses da dereita, e pouco tamén co discurso "antipedagoxista", que tanto ten penetrado en amplos sectores do profesorado, que se aferra a un vello modelo educativo elitista e fortemente selectivo (aínda que o traten de disimular baixo o cualificativo de "meritocrático"), negándose a aceptar que unha educación democrática reclama un modelo ben diferente. Un último exemplo de publicación antipedagoxista é o libro de Alberto Royo *Contra la nueva educación* (Plataforma Editorial, 2016) que con todo presenta aspectos que merecen ser tomados en conta (a defensa nidia do ensino público, a crítica de fórmulas pedagóxicas baseadas nun uso superficial das emocións positivas). O problema é o que non toma en conta o autor como, por exemplo, que non é o mesmo a teoría das intelixencias múltiples de Gardner que a pedagogía de receptorio de autoaxuda de Ken Robinson. ■